

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА**

**ОСНОВЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

Бања Лука, новембар 2008. године

ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА У ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Основни показатељи постојећег стања у енергетском сектору Републике Српске представљају полазне тачке за дефинисање смјерница за постизање циљева енергетске политике.

Електрична енергија

- усвојени су закони и подзаконски прописи којима су створене претпоставке за реструктуирање електроенергетског сектора (Закон о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ, и Закон о електричној енергији РС);
- потписан је и ратификован Уговор о оснивању Енергетске заједнице Југоисточне Европе, којом се БиХ и Република Српска обавезују на примјену Директиве 2003/54/ЕС о унутрашњем тржишту електричне енергије, Директиве 2005/89/ЕС о сигурности снабдијевања електричном енергијом, Директиве 2001/77/ЕС о промоцији производње електричне енергије из обновљивих извора, као и принципа из Уговора о оснивању Енергетске заједнице, са тенденцијом за даља проширења Уговора;
- усвојен је Закон о концесијама РС и подзаконски акти који прописују кориштење природних ресурса;
- успостављена је Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске, Државна регулаторна комисија за електричну енергију БиХ, Компанија за пренос електричне енергије и Независни оператор система БиХ;
- сектор је дјелимично реструктуиран раздвајањем дјелатности производње, дистрибуције и преноса електричне енергије, али без значајнијих помака у стварном отварању тржишта;
- погонска спремност постојећих хидроелектрана је на задовољавајућем нивоу;
- термоелектране су у трећој деценији експлоатације, односно приближавају се крају пројектованог радног вијека;
- велики инвестициони издаци за ревитализације термоелектрана и усклађивање емисија гасова, отпадних вода, те одлагања шљаке и пепела, са захтјевима Кјото протокола;
- техничко стање дистрибутивне мреже и дистрибутивних електроенергетских објеката, те поузданост и квалитет снабдијевања крајњих купаца електричном енергијом није на задовољавајућем нивоу, посебно у руралним срединама;
- ниво дистрибутивних губитака је и даље висок и технички неоправдан;
- производња електричне енергије надмашује потребе потрошње за око 20-25%;
- учешће потрошње електричне енергије у домаћинствима је карактеристично високо у односу на укупну дистрибутивну потрошњу (у просјеку 50-60%);
- веома висок енергетски интензитет, односно специфична потрошња енергије;
- издате су концесије за изградњу 107 малих хидроелектрана и једне термоелектране;
- још увијек је недовољно истражен енергетски потенцијал за добијање електричне енергије из обновљивих извора;
- недовољно је искориштен, али значајан, хидропотенцијал на свим сливовима;
- започети су парцијални пилот пројекти за испитивање потенцијала вјетра и соларне енергије у Републици Српској;
- постојећи прописи за кориштење обновљивих извора нису довољно конзистентни;
- не постоји регулатива за област енергетске ефикасности, а свјест о потреби и користи улагања у одрживи развој је тек у зачецима;
- урађен је нацрт акта о квалификованим произвођачима електричне енергије из обновљивих извора и ефикасне когенерације;

- није урађена стратегија развоја енергетике Републике Српске, нити енергетски програм на основу стратегије.

Угаљ, сирова нафта и геотермална енергија

- енергетски потенцијал угља је битан дио укупног енергетског потенцијала Републике Српске, а заснива се на значајним резервама мрког угља и лигнита;
- билансне резерве мрког угља и лигнита износе 687 милиона тона, ванбилансне резерве износе 122 милиона тона и потенцијалне резерве око 300 милиона тона;
- досадашња производња мрког и лигнитског угља на годишњем нивоу, представља око 70% предратне производње;
- угаљ се у највећој мјери (око 95%) троши за потребе производње електричне енергије у термоелектранама, док се остале количине остварене производње усмјеравају за комерцијалну, односно тржишну потрошњу.
- лежиште лигнита у Станарима је предвиђено за снабдијевање будуће планиране термоелектране Станари;
- развијање лежишта мрког угља у Миљевини биће могуће тек након избора стратешког партнера који би на бази овог угља градио енергетски објекат;
- у рудницима је још увјек заступљена релативно стара рударска механизација која захтијева велика улагања у одржавање;
- мања лежишта угља која су због неповољних експлоатационих и тржишних услова напуштена су Теслић, Месићи, Котор Варош, Мајевица, Шипово, Љешљани и др.;
- доказане су резерве сирове нафте у сјеверном дијелу Републике Српске;
- искоришћење геотермалне енергије није на задовољавајућем нивоу;
- осим у балнеолошке сврхе термална вода се не користи као енергент;
- не постојање капацитета и неразвијена свијест о могућностима коришћења угља за производе хемијске индустрије.

Нафтни деривати и биогориво

- тренутно снабдијевање нафтним дериватима је зависно од увоза;
- извршена је приватизација предузећа нафтне привреде;
- тренутно расположиви производни капацитети могу обезбиједити потребе Републике Српске за нафтним дериватима, а већим дијелом и потребе БиХ, односно извоз нафтних деривата у сусједне земље;
- не постоји законска регулатива за сектор нафте и нафтних деривата;
- изграђена је фабрика за производњу биодизела у Републици Српској;
- не постоји стратешки документ о усаглашеним политикама кориштења сировина за производњу биодизела (кукуруза, сунцокрета, соје, репице, шумски ресурси за израду пелета);
- донесена је Уредба о врстама, садржају и квалитету биогорива у горивима за моторна возила;
- донесена је Одлука о квалитету нафте и нафтних деривата на нивоу БиХ;
- не постоји ефикасан систем контроле квалитета нафте и нафтних деривата на граници и на унутрашњем тржишту;
- потписан је и ратификован Уговор о оснивању Енергетске заједнице Југоисточне Европе, којом се БиХ и Република Српска обавезала на примјену Директиве 2003/30/ЕС о промоцији употребе био-горива и других обновљивих горива за транспорт.

Гас

- у Републици Српској нема домаће производње природног гаса и снабдијевање се обезбјеђује из увоза;
- природни гас се транспортује гасоводом Зворник (Шепак) – Сарајево, с тим што се дионица од Шепка до Кладња (дужине цца 62 км) налази у Републици Српској, а остатак у ФБиХ;
- дистрибуција и снабдијевање природним гасом омогућено је само купцима на подручју Источног Сарајева и Зворника;
- постоје тешкоће у погледу сигурности снабдијевања због непостојања конкуренције у велеснабдијевању и, с тим у вези, монополског понашања јединог снабдјевача, као и због проблема везаних за измирења дуга према руском испоручиоцу „Гаспрому“;
- формирана је Радна група на нивоу БиХ за израду Закона о гасу;
- донесен је Закон о гасу, а у току је израда подзаконских аката;
- техничка регулатива у гасној области је застарјела и заснована на прописима СФРЈ;
- Регулаторној комисији за енергетику Републике Српске је проширена надлежност на регулацију сектора гаса;
- именован је Оператор транспортног система;
- извршена је дјелимична приватизација предузећа гасног сектора;
- потписан је и ратификован Споразум о оснивању Енергетске заједнице Југоисточне Европе, којом се БиХ и Република Српска обавезују на примјену Директиве 2003/55/ЕС о унутрашњем тржишту гаса, Директиве 2004/67/EZ о сигурности снабдијевања гасом као и принципа Уговора о оснивању ЕЗ о забрањеној пракси кршења конкуренције и о услугама од општег економског интереса.

Топлификација

- неефикасни системи централног и градског гријања са застарјелом технологијом;
- градске топлане се ослањају на властита котловска постројења;
- мали број локалних заједница је обезбиједило гријање већег броја потрошача;
- постојећи објекти углавном као гориво користе мазут и угаљ;
- финансијски неодрживо пословање предузећа за гријање због продајних цијена енергената;
- топловодне мреже су у лошем стању.

Енергетска ефикасност

- непостојање свеобухватне анализе о стању енергетске ефикасности, квалитетних података и статистика за израду поуздане базе за дефинисање стратегија и мјерење резултата активности;
- не постоји законска регулатива за енергетску ефикасност;
- не постоје институције за истраживање, технолошки развој и унапређење енергетске ефикасности;
- карактеристично је висок енергетски интензитет на нивоу ентитета;
- недовољно је развијена друштвена свијест о потреби и користи рационалне потрошње енергије и енергетске ефикасности.

ОСНОВЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Увод

Основама енергетске политике утврђују се основни приоритети и смјернице развоја сектора енергетике Републике Српске засновани на полазним тачкама и стратешким циљевима који се желе постићи у сектору енергетике истовремено водећи рачуна о уставном положају Републике Српске у оквиру БиХ и јасном опредјељењу за регионалну сарадњу и придруживање Европској Унији (ЕУ). У Основама енергетске политике се такође, уважавају специфичности различитих врста и облика енергије, те се као такви појединачно и разматрају.

Стратешки циљеви енергетске политике

Стратешки циљеви енергетске политике су:

- обезбјеђење сигурности снабдијевања енергијом;
- унапређивање одрживог развоја у контексту производње и кориштења енергије;
- обезбјеђење постепеног увођења конкуренције у енергетско тржиште;
- стварање услова за доступност и равномјерно кориштење умрежене енергије (електрична енергија и гас) на читавом географском простору Републике Српске;
- обезбјеђење усклађености између доступности енергије грађанима Републике Српске и њеног квалитета, с једне стране, и либерализације тржишта енергије у циљу подстицања економског развоја и запошљавања кроз изградњу енергетских капацитета на бази енергетских ресурса у Републици Српској, с друге стране.

Специфични циљеви енергетске политике

Стратешки циљеви енергетске политике се могу препознати у специфичним циљевима појединих сектора у области енергетике и специфичним циљевима који се односе на сигурност и квалитет снабдијевања, ефикасно кориштење енергије, обновљиве изворе енергије, одрживи развој и заштиту животне средине, а то су:

- обезбиједити поуздану производњу електричне енергије уз повећање ефикасности кориштења примарних извора енергије и подизање нивоа заштите животне средине кроз одрживу и економски оправдану ревитализацију постојећих производних електроенергетских капацитета;
- подстаћи истраживања за кориштење алтернативних извора енергије;
- обезбјеђење доступности разноврсних извора енергије како би се диверсификацијом побољшала сигурност снабдијевања и доступност енергије;
- повећање производње електричне енергије из обновљивих извора;
- обезбиједити да се код изградње нових производних капацитета на бази необновљивих извора енергије, кроз примјену нових технологија, повећа удио електричне енергије из когенеративних постројења и оствари ефикасно кориштење примарних извора енергије и заштита животне средине;
- стварање услова за сигурност и квалитет снабдијевања електричном енергијом и гасом, кроз реконструкције, обнову и развој дистрибутивних капацитета, те кроз унапређење заштите купаца подизањем нивоа квалитета комерцијалне услуге;
- повећати сигурност снабдијевања природним гасом диверсификацијом праваца снабдијевања и повећањем броја снабдјевача;

- обезбједити услове да гас као енергент буде конкурентан другим облицима енергије и доступан купцима у Републици Српској, те промовисати употребу течног нафтног гаса као замјену за друга фосилна горива;
- постепено стварати конкурентно тржиште електричне енергије и гаса, што подразумијева несметан приступ и коришћење дистрибутивне мреже, регулисане и унапријед објављене тарифе за кориштење енергетске мреже, постепену дерегулацију veleпродајних цијена електричне енергије, укључујући и производне цијене из електрана, те постепено отварање малопродајног тржишта електричне енергије и гаса;
- успоставити услове за привлачење приватних и страних инвестиција у изградњу нових производних електроенергетских капацитета, а све у циљу побољшања сигурности снабдијевања купаца у РС, те на тај начин допринијети економском развоју и запошљавању;
- постићи поуздану домаћу производњу у нафтној индустрији засновану на побољшању оперативних карактеристика и технолошкој модернизацији постојећих производних капацитета и смањити зависност од увоза;
- постићи сигурно и квалитетно снабдијевање потрошача нафтним дериватима, укључујући и постизање квалитета у складу са стандардима ЕУ;
- обезбједити сигурно снабдијевање угљем постојећих термоенергетских објеката, индустрије, комерцијалних купаца и домаћинстава, а повећањем капацитета на постојећим лежиштима повећати сигурност снабдијевања и омогућити запошљавање додатног броја радника;
- подстаћи истраживања на проналажењу нових лежишта угља и нафте;
- постићи сигурно и квалитетно снабдијевање потрошача топлотном енергијом, побољшањем оперативних карактеристика, технолошком модернизацијом постојећих капацитета и изградњом нових;
- повећати број корисника и разноврсност услуга код снабдијевања топлотном енергијом (припрема топле воде за купатила, технолошка пара и сл.);
- дати предност изградњи постројења за централно гријање која користе домаће енергенте и когенерације у циљу смањења зависности од увоза прије свега мазута;
- повећати производњу енергије из обновљивих извора с циљем да се дâ допринос сигурности снабдијевања, заштити животне средине, економском развоју, запошљавању и социјалној кохезији;
- повећати енергетску ефикасност широким секторским приступом (у зградарству-стамбени, услужни и јавни сектор, у индустрији, и у транспорту) с циљем да се кроз ефикасно и рационално кориштење енергије дâ допринос одрживом развоју (очувању животне средине), повољнијој доступности енергије, али и посредно, креирању нових пословних могућности, повећању запослености, побољшању животног стандарда и социјалној кохезији;
- подстицати одрживи развој смањивањем или елиминисањем негативних утицаја производње енергије на животну средину у цјелини;
- користити предности Киото протокола код производње и кориштења енергије за допринос економском развоју Републике Српске (Механизам чистог развоја – *CDM* и сл.).

Основи инструменти за реализацију енергетске политике

За остваривање циљева енергетске политике потребно је успоставити сљедеће основне законодавне, институционалне, структурно-организационе, системске и економско-финансијске инструменте за:

Електрична енергија

- Преиспитивање, измјена и допуна постојећих и/или доношење нових законских и других прописа, који регулишу:
 - сигурност и квалитет снабдијевања, заштиту купаца, обавезу јавне услуге, универзалну услугу (Закон о електричној енергији, Закон о заштити потрошача, Закон о грађевинском земљишту ...);
 - ауторизацију и тендерисање код изградње нових електроенергетских капацитета (Закон о електричној енергији, Закон о уређењу простора, Закон о концесијама, еколошки закони..);
 - моделе пројектног финансирања изградње производних објеката –*BOT, DBOT, PPP..* (Закон о концесијама, ..);
 - успостављање конкурентског тржишта (Закон о електричној енергији, закон о конкуренцији, Закон о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ, и др.);
 - примјену законодавства Европске уније постепеним преузимањем и транспонирањем дијелова правне тековине тзв. *acquis communautaire* ЕУ који се односе на мрежну енергију, заштиту околине, конкуренцију, енергетску ефикасност, обновљиве изворе, заштиту социјалних права и др.;
- провођење политике цијена електричне енергије на начин који ће обезбједити квалитет снабдијевања, привлачење инвестиција за развој сектора, постепено увођење конкурентског тржишта и доступност електричне енергије највећем броју купаца, уз субвенционисање минималних потреба за енергијом социјално најугроженијих група друштва;
- предузимање мјера за смањење дистрибутивних губитака електричне енергије, и њихово свођење на технички оправдан ниво;
- предузимање мјера за промоцију, подстицај и унапређење примјене нових технологија са нагласком на рационалном и ефикасном кориштењу електричне енергије, те смањењу кориштења електричне енергије за гријање;
- прилагођавање образовног система и подстицање других видова едукације у циљу подизања свјести о важности одрживог развоја, те побољшање кадрове оспособљености у електроенергетском сектору;
- увођење енергетске статистике у складу са општеприхваћеним међународним стандардима (*EUROSTAT, IEA*-Међународна агенција за енергију);
- унапређење надзора у примјени законске регулативе и техничких прописа и стандарда;
- стварање предуслова за кориштење различитих извора и начина финансирања развоја електроенергетског сектора;
- успостављање механизма подршке производњи електричне енергије из обновљивих извора и ефикасних когенерацијских постројења;
- успостављање система издавања гаранција о врсти извора за електричну енергију (потврде, сертификати);
- предузимање и других мјера у складу са стратегијом развоја енергетике у коју треба укључити и развој електроенергетског сектора;

Угаљ

- подстицање научно-истраживачке дјелатности и усвајање нових технологија у области пројектовања, истраживања и експлоатације угља;
- увођење нове и осавремењавање постојеће рударске механизације на пословима експлоатације;
- посвећивање веће пажње образовању и обуци кадрова који могу да испуне захтјеве савремене експлоатације;
- преиспитивање, доношење измјена и допуна и/или нових законских и других прописа (Закон о рударству и Закон о геолошким истраживањима) у сврху постизања циљева енергетске политике и постепеног преузимањем дијелова правних тековина ЕУ;
- прописивање и провођење обавезне рекултивације напуштених угљенокопа;
- предузимање и других мјера на основу стратегије развоја енергетике која треба да садржи и развој сектора угља.

Гас

- предузимање активности на стварању услова за регистрацију и лиценцирање више снабдјевача природним гасом;
- настављање активности на развоју гасне мреже укључујући и укључење у нове трансевропске и регионалне пројекте (Јужни ток, Гасни прстен Енергетске заједнице);
- преиспитивање, доношење измјена и допуна и/или нових законских и других прописа, у вези са:
 - квалитетом снабдијевања, заштити купаца, обавезом јавне услуге, универзалном услугом (Закон о гасу, Закон о заштити потрошача, Закон о грађевинском земљишту ...);
 - моделе пројектног финансирања изградње производних објеката – *BOT, DBOT, PPP..* (Закон о концесијама, ..);
 - успостављање конкурентског тржишта (Закон о гасу, Закон о конкуренцији,);
 - примјеном законодавства Европске уније постепеним преузимањем дијелова *acquis communautaire* (правне тековине) ЕУ који се односи на мрежну енергију, заштиту околине, конкуренцију и обновљиве изворе.

Сирова нафта, нафтни деривати и биогориво

- истраживање и даљи развој сектора нафте и нафтних деривата укључујући и истраживање и експлоатацију налазишта сирове нафте на локалитету Посавине и Семберије;
- модернизација и повећање капацитета производње нафтних деривата у Републици Српској;
- успостављање система енергетске статистике, како би се дефинисале обавезе предузећа о достављању података о производњи и потрошњи енергената;
- усаглашавање са министарством пољопривреде стратегије кориштења расположивих ресурса за потребе производње биогорива;
- успостављање механизма подршке производњи биогорива (субвенције, еколошке таксе итд);
- достизање европских еколошких стандарда, првенствено у погледу ограничења и контроле емисије штетних материја;
- коришћење међународних пројекта за промоцију употребе и производње биогорива и промовисање и имплементација домаћих пилот пројеката (републичких, регионалних и локалних);

- предузимање и других мјера у складу са стратегијом развоја енергетике у коју треба укључити и развој сектора нафте, гаса и биогорива;

Топлификација

- сигурно и квалитетно снабдијевање потрошача топлотном енергијом;
- побољшање оперативних карактеристика, технолошка модернизација постојећих капацитета и изградња нових;
- истраживати и тамо гдје је изводљиво, користити геотермалну и соларну енергију за комбиноване системе централног гријања;
- повећати број корисника, као и разноврсност услуга (припрема топле воде за купатила, технолошка пара и сл.);
- свеобухватно повећати енергетску ефикасност код производње, преноса и потрошње топлотне енергије;
- повећати степен кориштења постојећих потенцијала обновљивих извора енергије као и комуналног отпада;
- успостављање система мјерења и тарифног фактурисања топлотне енергије крајњим корисницима;
- користити ефикасна когенеративна постројења;
- дефинисати статус имовине која служи за потребе централног гријања, на нивоу локалних заједница.

Енергетска ефикасност

- изградња институционалног и законодавног оквира за развој и унапређење енергетске ефикасности и одрживог развоја енергетике;
- законско дефинисање надлежног органа или институције за енергетску ефикасност и одрживи развој;
- увођење статистичког праћења параметара енергетске ефикасности у оквиру детаљне енергетске статистике како би се створила поуздана база за дефинисање стратегија и мјерење резултата активности;
- транспонирање директива ЕУ које се односе на енергетску ефикасност;
- доношење подстицајних и нормативних мјера за секторско и системско унапређење енергетске ефикасности;
- успостављање кооперације и подршке широког круга учесника (владине и јавне институције, фондови и финансијске институције, регулаторна тијела, произвођачи и испоручиоци енергије, произвођачи енергетске опреме, произвођачи апарата који троше енергију, универзитети и институти, удружења потрошача и невладине организације);
- усаглашавање појединих политика у другим областима са планом акције за унапређење енергетске ефикасности (на примјер: екологија, грађевинарство, саобраћај, туризам, комуналне дјелатности, пољопривреда, образовање, социјална политика и сл.);
- увођење енергетског менаџмента, као и увођење система сертификације објеката у погледу енергетских карактеристика;
- повећање обима истраживачко-развојних послова у подручју енергетске ефикасности;
- спровођење стратегије информисања, кампања и образовних активности у циљу повећања свијести о рационалној потрошњи и енергетској ефикасности, и ширења знања о начину понашања.